

Inte princip eller mirakelmedel - Judith Butlers ickevåld

Mekaniska eller linjära föreställningar om politisk förändring söker politiska metoder som ger säkra resultat. Ifall opinionen blir tillräckligt stor sker en förändring. Ifall tillräckligt många kommer på demonstrationerna påverkas regeringen.

En mekanisk föreställning om motstånd och förändring behöver inte vara naiv. Man tänker sig att det finns mängder med hinder. Men ifall dessa hinder övervinnas ger metoden resultat. Mekaniska föreställningar söker förutsägbarhet.

Orsak verkan

Bland 'aktivister' i Europa och USA kan vi urskilja åtminstone två vanliga typer av mekaniska föreställningar kring politisk förändring. Den ena skjuter målet på framtiden, då när tillräcklig kraft har uppnåtts. Exempelvis föreställer man sig att en speciell kraft i aktioner påverkar opinion och regering. Långsamt mobiliseras tillräcklig kraft för förändring. Kraften tänks komma från antalet deltagare eller publicitet.

Den andra föreställningen är mer mekanisk. Bara man gör rätt så uppnås målet. Det finns en fix. Något som löser problemet. En fix är ett sorts recept. Följer man receptet så förändras världen.

Nummermagi

Flertalet av dessa recept är tänkta att lösa problemet bara tillräckligt många följer det. När tillräckligt många lever klimatneutralt är problemet löst. Ifall alla blir veganer är djurförtryck borta. När tillräckligt många lever enkelt löses problemet med överkonsumtion. Ifall folk är snälla mot varandra slipper vi mobbning. Ifall män och kvinnor lever jämlikt tillsammans så blir det jämlikt. När politisk förändring bygger på individuell duktighet skapas renlevnadsregler och principer som anhängarna ska följa.

Här tänker man sig att generella lösningar, såsom livsstil, aktioner och

handlingar, kan aggregeras till en global lösning. Ibland är lösningen individuell, ex individuell renlevnad av något slag, ibland tänker man sig istället större kollektiva enheter som behöver handla rätt.

En vanlig mekanisk föreställning bland aktivister är att den politiska kraften kommer från hur många som utför aktionen. Inom civil olydnad översätts denna tro på antalet till att tillräckligt många är olydiga, att tillräckligt många vägrar utföra det som är fel. Pacifismen tänker sig att krig inte kan genomföras om flertalet vägrar bli soldater, eller om medborgare vägrar att betala militärskatt.

Mohandes Gandhi och Martin Luther King lanserar ytterligare en annan mekanisk variant. Den politiska kraften kommer ur renhet, ur aktionernas och deltagarnas renhet. Bara man agerar rent, gör helt rätt, och har rena motiv, får vi politisk förändring. Ytterligare en variant ersätter renhet med mod och oräddhet. Tillräckligt stort personligt mod skulle skapa politisk förändring.

Inom ickevåld finns olika mekaniska föreställningar. Civil olydnad är ofta tänkt att ge politiskt kraft antingen genom att vara spektakulärt, medialt kraftfullt eller genom att mobilisera en massa som ger tyngd åt de politiska kraven. Här är medel och mål åtskilda. Civil olydnad blir instrumentellt.

Ickevåld är inte ett enkelt fix

Den här andra typen av mekanisk föreställning om politisk förändring kan vi kalla för generell eller principiell. Bara man följer en generell princip eller en generell regel är ett problem löst. Det är inte helt tokigt. Det gäller ju faktiskt i många sammanhang. Ifall alla tar av sig skorna i hallen så slipper vi få lera och hundskit i kök och vardagsrum.

Jag argumenterar för att mekaniska (linjära) lösningar där ett visst medel ger säkra resultat främst gäller i enkla sammanhang. När istället många enkla lösningar verkar på varandra, krockar med varandra, dynamiskt samverkar, då produceras komplexitet och osäkerhet. Osäkerhet är alltså en förutsättning för samhällen och för makt, och därför även för motstånd och politisk förändring.

Ickevåld är inte princip

Judith Butler lanserar osäkerhet som ontologisk förutsättning för liv. Vi är i grunden sociala och sårbara. Vi behöver varandra. Osäkerhet blir därmed också

förutsättning för politisk förändring. Därmed får vi överge alltför principiella och generella lösningar på hur vi ska agera politiskt.

”Jag tvivlar starkt på att icke-våld kan vara en princip, om vi med princip menar en kraftfull regel som kan tillämpas med samma tillförsikt och på samma sätt i alla upptänkliga situationer. Ifall det finns ett hävdande av icke-våld eller om icke-våld kommer med hävdanden gentemot oss, då tycks det vara en annan sak. Icke-våldet anländer då som ett tilltal eller en appell. Den väsentliga frågan blir då: under vilka omständigheter är vi responsiva gentemot ett sådant hävdande, var gör det möjligt att acceptera hävdandet när det anländer, eller, snarare, vad ombesörjer hävdandets ankomst överhuvudtaget?”[1]

Judith Butlers ickevåld och feminism skapar alltså inte generella principer eller livsstilar. Hon lanserar inte heller politiska metoder som ger förutbestämda politiska resultat. Hennes ickevåld och hennes feminism blir alltså inte mirakelmedel. De bygger istället på osäkerhet, att vi är sårbara, och att vi behöver varandra för att leva.

När hon säger att ickevåld är tilltal och hävdande ska man inte se detta som påverkan som ger bestämda resultat. Dynamiken i ickevåld kommer istället från vår respons till varandra. De förtrycktas krav och vår respons när någon ropar på hjälp. Icke-våld är respons, och ickevåld gör respons möjligt.

Materialisera

Jag menar att man kan läsa Judith Butler så att ickevåld faktiskt börjar materialisera lösningar. Icke-våld verkar genom att mål och medel blir ett. Men detta sker dynamiskt, inte mekaniskt. Icke-våld behöver frigöra sig från mekaniska, orsak-verkan-föreställningar.

Kriget bygger på drömmen om säkerhet och trygghet. Icke-våldet är inte ett nytt medel för att bättre än kriget nå denna säkerhet. Icke-våld verkar i och genom komplexa, oförutsägbara former för gemenskap och politik. Genom att stärka osäkerheten och sårbarheten stärker ickevåldet möjligheten till respons.

Per Herngren

2011-03-10, version 0.2.1

Fotnot

[1] Judith Butler, *Krigets ramar - När är livet sörjbart?*, Hägersten: Tankekraft förlag, 2009, s 153.

Referens

Judith Butler, *Krigets ramar - När är livet sörjbart?*, Hägersten: Tankekraft förlag, 2009.

Judith Butler, *The Force of Nonviolence: An Ethico-Political Bind*, New York: Verso, 2020.

Per Herngrens [texter om Judith Butler](#).

Konflikträdsla kamouflerar makt och saboterar demokrati

Konflikter och motsättningar är del av alla samhällen. Ibland är de roliga och spännande. Ibland skapar de innovationer och bygger nya typer av samhällen. Ibland trängs konflikterna undan av mobbning, våld och förtryck.

Konflikter ska inte blandas ihop med krig, förtryck och orättvisor. Etymologiskt kommer konflikt från båtar på kollisionskurs. Kollisionskurs går att upptäcka på långt håll, och båtar som önskar samspela på havet hanterar detta utan att de behöver styras av nån central kapten i Stockholm eller Bryssel.

Kollisionskurs hjälper oss att begripa vad konflikt *inte* är. Att köra ikapp bakifrån och ramma en båt är inte kollisionskurs. Att pressa undan nån annans båt är inte kollisionskurs. Förföljelse är inte kollisionskurs. Kollisionskurs har något jämnt över sig. Två eller flera båtar är på väg. De är aktörer. Men deras vägar är inte förenliga. De behöver avvika från kursen så inte deras vägar kolliderar. Avvikelse är avgörande för att leva tillsammans på samma hav.

Konflikter förutsättning för demokrati och politik

Konflikter gör politik relevant. Harmoni och frid behöver ingen politik. Politik och demokrati är att göra gemensam sak vid konflikter, problem och andra svårigheter. Harmoni och frid störs bara av det politiska.

Genom att misstänkliggöra konflikter trängs demokrati och politik undan och ersätts med föreställningar om trygghet och säkerhet, frid och lycka. Konflikter utmålas i så fall som hot mot tryggheten. Även ingripanden vid konflikter blir hot mot tryggheten. Och med tiden produceras tystnadskultur och passivitet inför ojämlikhet och övergrepp.

Misstänkliggöra konflikter

Det finns många sätt att misstänkliggöra konflikter och på så sätt samtidigt kamouflera våld och förtryck:

1. Ett är att ersätta ordet krig med konflikt. Mord, våld, vapenhandel, förtryck, makt och härskande kan på så sätt elegant kamoufleras bakom ordet konflikt. Samtidigt görs konflikt till något tragiskt och olyckligt.
2. En liknande variant är att benämna förföljelse av befrielsekämpar och flyktingar som konflikt.
3. Eller att kalla slaveri för konflikt. Metaller som utvinns under slavgörhållanden benämns konfliktmineraler. På så sätt kamoufleras att en del av vår elektronik produceras genom förtryck och slaveri.
4. Ett annat sätt är att skapa föreställningen om kulturer som stora lådor som skulle vara i konflikt med varandra. Att reducera konflikter till nationer, folk och stater kamouflerar koloniala strukturer, rasifiering och befrielsekamp. Konflikt blir då ett sätt att utmåla andra som lika varandra och därmed annorlunda vår kultur. Kultur ersätter ordet ras. Konflikt ersätter biologiska karaktärsskillnader.
5. Genom att i en grupp tysta kritik för att undvika konflikter kamoufleras makt. Kritik och ifrågasättande pekas ut som det som skapar konflikter. Ingripande i makt och härskartekniker anses skapa konflikter.
6. Att benämna mobbning som konflikt utpekar indirekt offret som delaktig i mobbningen.

Ersätta demokrati och konflikt med tystnadskultur

När konflikt framställts som negativt omvandlas demokrati till ett tomt ord. Begreppet demokrati fylls sedan med andra betydelser som säkerhet och trygghet, lycka och harmoni.

Inom liberala rörelser har det utvecklats olika ordningar som ska tränga undan och ersätta konflikter och därmed ersätta behovet av gemensamma överenskommelser (demokrati). Privat ägande av landområden innebär att ett område skyddas mot demokrati. När finanser, marknader, arbete och produktion privatiseras skyddas de mot demokrati och konflikter. Individualisering är ytterligare ett verktyg för att tränga undan konflikter.

Liberalism bejaktar dock i flera fall konflikter. Konkurrens ses som nödvändigt för att individer, samhällen och ekonomier ska växa och utvecklas. Opposition i riksdag och massmedia blir nödvändigt [för att stärka den borgerliga staten](#).

Dialektik som idealisering av konflikter

Utifrån Hegels och Marx dialektik har vänstern ibland idealiserat konflikter. Konflikter skulle med närmast nödvändighet leda till utveckling och befrielse. Demokrati och överenskommelse skulle i så fall kunna ses som hinder för den nödvändiga konflikten. Som ett batteri skulle konflikten producera en egen kraft. Tron på konflikten och motsättningen blir till mysticism.

Inom proteströrelser har tron på protest och nej-sägande gärna fått funktionen av fetischism. Kraft utvinns ur nej-et istället för att bygga befriande samhällen. Det är enklare och mer attraktivt att vara emot än att bygga och organisera befrielse. Protestens nej kamouflerar sin lydnad till ordningen.

Postdemokrati

På senare år svartmålas konflikter alltmer i press, politiska debatter och även i många folkrörelser. Det har blivit självklart att kalla krig för konflikter. Och det har blivit självklart att konflikter är negativt. De som i en gemenskap påtalar rasism och sexism

Boka kurs
[till er organisation.](#)

Hur bygger vi omsorgsfulla och befriande demokratier?

pekas ut som konfliktskapare.

Det är möjligt att denna konflikträdsla är en del av övergången till postdemokrati. Demokratin används för att ersätta demokratin med andra ordningar.

Och hur organiserar vi dem effektivare, jämlikare och mer innovativa?

När "demokrati" får betydelsen demokrati-är-överspelat skapas utrymme för andra maktordningar som ska göra oss trygga och säkra. "Demokrati" får legitimera gränser, säkerhet, fängelser och makt. Jämlikhet och demokrati ersätts med trygghet och säkerhet.

Demokrati kan dock göra motstånd. När demokrati gör motstånd drar den in oss i osäkerhet. Så länge vi inte är säkra på saker och ting behöver vi prata och samarbeta med varandra. Vi behöver varandra. Vi är sårbara och beroende av varandra. Att bejaka konflikt och demokrati är att leva i detta sårbara, osäkra beroende.

Per Herngren

2016 08 04, version 0.2.2

Referens

Colin Crouch, *Postdemokrati*, Göteborg: Daidalos, 2011, (original 2005).

Per Herngrens [texter om postdemokrati](#).